

Цепкало Т.О. Міфологічна символіка образу місяця в поезії В. Кордуна // Комунікативний дискурс у полікультурному просторі: матеріали Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (6-7 жовтня 2017 р.). – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. – 228 с.

Т.О. Цепкало
м. Херсон
tanuysya@ukr.net

МІФОЛОГІЧНА СИМВОЛІКА ОБРАЗУ МІСЯЦЯ В ПОЕЗІЇ В. КОРДУНА

Ключові слова: *символ, архетипний образ, міфологема місяця, міфопоетика, світогляд.*

Міфопоетика художнього твору тісно пов'язана зі світовими культурними надбаннями. Символіка архетипного образу місяця в українській поезії ХХ століття реалізується відповідно до прадавніх слов'янських вірувань та характеру загальнокультурних артефактів.

У поезії В. Кордуна «Лист із дому» спостерігається зв'язок лунарного образу з часовим континуумом, де ремінісценції про минуле переплітаються із сьогоденням: *«Нерівні, невпевнені літери – схоже на мамину руку! – / вона так писала колись... Дуже-дуже давно. / Чи недавно? / Бо місяць такий же, як був у дитинстві, – / червоний і круглий утупився в душу крізь шибку, – / і нікуди в світі від нього сховатись... Безсоння / таке мерехке»* [4, с.105]. Навіяна листом від матері туга за дитинством, за рідним домом, спонукає ліричного персонажа відтворити в пам'яті колишні часи в синестезійному їх осягненні, що чітко простежується у візуальному та чуттєвому сприйнятті ним астрального світила. Червоний колір лунарного образу асоціюється із небезпекою. О. Лосєв відзначає: *«Міфологізування червоного кольору – загальновідоме. Збуджуючий і дратівливий характер його не потребує розпізнавання»* [5, с.78]. Всюдисущий місяць порушує усамітнення людини, заглядає їй у душу, викликає своїм світлом безсоння, але водночас слугує засобом повернення до самого себе, до

дитячих років, звідки беруть початок спогади про рідну неньку та уявлення про навколишній світ. *«Застарілий, пожовклий конверт. / І місяць, і штемпель якийсь нечіткий. / Гойдається корж на мотузці – / з дитинства»* [4, с.106]. Описана тут ностальгія завдяки верлібровій формі вірша передається й реципієнтові, а художні деталі *пожовклий конверт, нечіткий штемпель* дають можливість побачити світ очима ліричного героя, що також стосується й образу місяця, який виринає з пам'яті саме таким, яким його створила дитяча уява – у вигляді коржа на мотузці. Аналізуючи художньо-філософські твори В. Кордуна, Л. Дударенко зауважувала, що такі поезії «позначені єдністю свідомості й позасвідомості, знання та інтуїції, розкривають процес особистісного досягнення істини через уяву, мрії, сновидіння, фантазмагорії приглушених індивідуальних видінь, гіпотетичних дешифрувань того, що перебуває за краєм реального буття» [3, с.62].

Неординарне потрактування лунарного образу є характерною особливістю творчості поетів Київської школи, під пером яких кожна міфологема набувала нових символічних значень. Відтак, у вірші В. Кордуна «Заручини з місяцем» із циклу «Місячна стежка» нічне світило відтворює абсолютно нові, розмаїті смислові конотації, розуміння яких виходить за межі звичайної інтерпретації твору і вимагає підтекстового його аналізу. Зокрема, автор пише про обручення лунарного образу із водою: *«Заручини з місяцем / На місці втонулого – / за одну тільки мить! – / мрево рибини. // А була ж і у нього золота обручка. // Як була вона схожа / на круглий / місячний рот / води вечірньої! // Місячне зерня / глибоко в серці. // Туга і відчай / у непроникну луску ріки / огорнулися»* [4, с.179]. Переплетення та взаємоперетікання різномірних властивостей лунарного образу та міфологеми води свідчать про складну асоціативність, що перебуває на межі свідомого та підсвідомого сприйняття світу. Так, поет говорить про золоту обручку як важливий атрибут заручин, округлу форму якої порівнює з ротом місяця. Письменник вибудовує власну міфологічну дійсність, в якій образ місяця перетворюється на цілком нову категорію буття. Місячне зерня проникає в серце і викликає тугу та відчай,

огорнуті водою. Таким чином, констатуємо тут синтез людської сфери із небесною та водною. Звертаємо увагу також на глибоку символіку місяця, розкодування якої неможливе без урахування інших міфологем, описаних у тексті, зокрема, води і риби, адже остання є символом нічного світила і плаває серед космічних вод [2, с.418]. Авторіві вдається відтворити дискурс смерті, очищення, воскресіння і продовження життя, що можна назвати простіше – життєвим циклом. Про смерть свідчать такі деталі, як *місце втонулого, мрево рибини*. Вода є символом очищення від гріхів [1, с.345], що підсилюється образом місячного зерня в серці, адже «серцем людина осягає і любить Бога, світ та інших людей» [1, с.379]. Символом воскресіння виступає риба, адже, за давньою християнською легендою, саме вона стала передвісником воскресіння Христа [7, с.231]. Продовження життя оприявнене в художній деталі заручин, а також в основному символічному значенні міфологеми риби – плодючості [7, с.231]. Відтак, циклічність буття тут також перегукується із часовими ритмами місяця, фази якого відповідають народженню, оновленню, життю і безсмертю [1, с.346].

Т. Пастух констатує, що місячне світло в поетичному циклі В. Кордуна «Місячна стежка» є символом небезпеки. «Отака небезпека і пов'язані з нею почуття тривоги, страху, жаху – все це досить характеристичне для поетичної свідомості Кордуна (...). Іншими словами, кордунівський ліричний суб'єкт загалом сприймає сюрреальнийхронотоп як загрозу своєму внутрішньому світу – отому установленому душевному балансу сил, який він дуже цінує. Знову ж таки страх не заважає йому творити цей хронотоп, перебувати в ньому, захоплюватися його дивовижною й подекуди моторошною красою та осягати там глибокі буттєві істини» [6, с.435]. В поезії «Заручини з місяцем» простежуємо саме такі онтологічні засади.

У вірші В. Кордуна «Пісня сівача» із циклу «Поліські краєвиди» зустрічається декілька нічних світил: *«Тоне / у хвилях чорнозему / сонце, // і спалахує / серце селянське / над обрієм. // Що коротка / горіння мить, // як відчай зернини / у посівному польоті. // Упадуть у землю / і зерня, і серце //*

місяці посходять: молодик і повен. // Повен – житній, / а селянський – човник: / відпливати, відпливати, відпливати» [4, с.49]. Метафоричний опис про зерно, яке сіється в землю і сходить, є алегорією на захід сонця і схід місяця, який зображено в двох іпостасях – як повний місяць і як молодик, що в першому випадку вказує на врожай, а в другому – на асоціативну подібність форми молодого місяця до човна. Обидва варіанти астрального світила підкреслюють важливість селянської праці та значущість зерна в житті людини. Як зауважує Л. Дударенко, представники Київської школи «виразно персонізували та відсторонювали свій світ. Суб'єктивному поетичному космосу кожного митця властиві різні художні інтенції та структури, але при всьому тому вони мають естетичний еквівалент – зорієнтованість на герметизм, саморефлексивність, алюзійність, пов'язаність зі сферою ірраціонального та емоційно-духовного (...)» [3, с.49].

Отже, міфологема місяця під пером В. Кордуна набуває різноманітних нетрадиційних інтерпретацій, що свідчать про індивідуально-авторську міфологічну парадигму. Лунарний образ в поезії митця символізує циклічність буття, небезпеку, самотність тощо.

Список використаних джерел:

1. Багнюк А. Символи українства. Художньо-інформаційний довідник [Текст] / А.Л. Багнюк. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 512 с.
2. Войтович В. Українська міфологія [Текст] / В.М. Войтович. – Вид. 2-ге, стереотип. – К. : Либідь, 2005. – 664 с.
3. Дударенко Л. Поетична Київська школа: ідейні та естетичні параметри [Текст] : монографія / Людмила Дударенко. – К. : Неопалима купина, 2009. – 240 с.
4. Кордун В. Сонцестояння : Поезії [Текст] / В.М. Кордун. – К.: Дніпро, 1992. – 302 с.

5. Лосев А. Диалектика мифа [Текст] / А.Ф. Лосев. – М. : Академический Проект, 2008. – 303 с.
6. Пастух Т. Київська школа поетів та її оточення (модерні стильові течії української поезії 1960-90-х років) [Текст] : монографія / Тарас Пастух . – Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 698 с.
7. 100 найвідоміших образів української міфології [Текст]. – К. : ТОВ «Автограф», ТОВ «Книжковий дім «Орфей», 2006. – 460 с.